

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ»**

Студента 2 курсу, 4мз групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Домбаляна
Михайла
Артемовича

(підпис студента)

Науковий керівник
д.е.н.
доцент

Новікова
Наталя
Леонідівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
д.е.н.,
доцент

Ладонько
Людмила
Степанівна

(підпис гаранта)

Київ 2020

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: магістр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав.кафедри _____

«28» лютого 2020р.

**Завдання
на випускню кваліфікаційну роботу (проект)
студентові**

Домбалян Михайлу Артемовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту): **«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ»**

Затверджена наказом ректора від «27» лютого 2020 р. №756

2. Строк здачі студентом закінченого роботи(проекту): 02.11.2020

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту): поглиблення теоретичних засад державного регулювання регіонального розвитку та розроблення рекомендацій щодо напрямів удосконалення державної підтримки підприємництва в регіоні.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні Українських Карпат.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні.

—

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Сутність підприємництва та детермінанти його розвитку в регіоні

1.2. Еволюція наукових поглядів до дослідження державного регулювання регіонального розвитку

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ

2.1. Аналіз зарубіжних практик державного регулювання розвитку підприємництва в регіонах

2.2 Аналіз державної підтримки розвитку підприємництва в регіоні Українські Карпати.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Календарний план виконання роботи(проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 01.11.2019	01.11.2019
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 28.02.2020	28.02.2020
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 19.06.2020	19.06.2020
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 01.09.2020	01.09.2020
5	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису третього розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 01.10.2020	01.10.2020
6	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи на кафедрі	До 02.11.2020	02.11.2020
7	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 06.11.2020	06.11.2020

8	Зовнішнє рецензування ВКР	До 16.11.2020	16.11.2020
10	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	23-27. 11.2020	23-27. 11.2020
11	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 01.12.2020	До 01.12.2020
12	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією до ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «28» лютого 2020р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Новікова Н.Л.

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Керівник проектної групи
(гарант освітньої програми) Ладонько Л.С.

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Завдання прийняв до виконання студент

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної
роботи (проекту):

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Ладонько Людмила Степанівна
(ПІБ, підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект):

Випускна кваліфікаційна робота (проект)
студента _____

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник проектної групи (гарант освітньої програми):

Ладонько Людмила Степанівна

(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Наталія Леонідівна

(підпис, прізвище, ініціали)

«03» грудня 2020 р

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	7
1.1. Сутність підприємництва та детермінанти його розвитку в регіоні	7
1.2. Еволюція наукових поглядів до дослідження державного регулювання регіонального розвитку	14
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ	
2.1. Аналіз зарубіжних практик державного регулювання розвитку підприємництва в регіонах	19
2.2 Аналіз державної підтримки розвитку підприємництва в регіоні Українські Карпати.	24
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ	33
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45

ВСТУП

Під впливом загальносвітових глобалізаційних процесів, що відбуваються протягом останніх років, умови, у яких розвиваються регіони України, зазнали суттєвих змін. Це зумовлюється відкритістю світового господарства, еволюційними змінами регіонів і окремих територій, переглядом підходів державного управління до регіонального розвитку.

Сьогодні економічна політика розвитку регіону розглядається як головний важіль публічного адміністрування на регіональному рівні, як системоутворюючий чинник впливу на створення економічного фундаменту реалізації інноваційної перебудови, економічних відносин між владою, бізнесом і мешканцями в регіоні.

Проблеми регіонального розвитку і регіональної економічної політики широко досліджуються як науковцями з державного управління, так і вченими-економістами. Ідеться насамперед про праці таких українських і зарубіжних учених, як: В. Антонов, В. Бабаєв, О. Бобровська, М. Бутко, З. Варналій, В. Воротін, В. Геєць, М. Долішній, В. Керецман, В. Мамонова, К. Мезенцев, М. Мельник, Ю. Наврузов, С. Романюк, А. Ткачук, О. Топчієв, Т. Уманець та ін. Проблемні питання економічного розвитку регіонів привертають увагу науковців через усвідомлення того, що перехід до нового рівня регіонального розвитку може відбутися лише на основі діючих причинно-наслідкових зв'язків в економічному житті, врахування інтересів бізнесу, влади та суспільства. Вивчення праць науковців дозволяє ґрунтовно дослідити сутність поставленого наукового завдання, а також сформулювати питання, що залишаються невирішеними.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад державного регулювання регіонального розвитку та розроблення рекомендацій щодо напрямів удосконалення державної підтримки підприємництва в регіоні.

Відповідно до мети було визначено коло завдань:

- охарактеризувати теоретико-методичні аспекти державного регулювання регіонального розвитку;
- дослідити еволюцію наукових поглядів до дослідження державного регулювання регіонального розвитку;
- проаналізувати сучасні тенденції державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні;
- дослідити світові практики державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні;
- проаналізувати державну підтримку розвитку підприємництва в регіоні Українські Карпати;
- визначити напрями удосконалення державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні Українські Карпати.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні Українських Карпат.

Для досягнення мети випускної кваліфікаційної роботи та вирішення поставлених завдань використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: метод системного підходу та історико-логічний метод – при дослідженні теоретичних аспектів державного регулювання регіонального розвитку; методи ретроспективного, порівняльного аналізу – при розгляді успішних практик державного регулювання регіонального розвитку; методи аналізу та синтезу, групування, узагальнення, перехід від абстрактного до конкретного – при розробці рекомендацій щодо визначення напрямів удосконалення державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні.; економіко-статистичні – при аналізі державних програм розвитку підприємництва в регіоні.

Інформаційною базою випускної кваліфікаційної роботи є широке коло наукових джерел: монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, публікації у періодичних виданнях, законодавчі та нормативні акти з

питань державного регулювання регіонального розвитку; офіційні статистичні матеріали Міністерства громад та територій України, а також статистична інформація міжнародних організацій, Інтернет-джерела.

Випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (налічує 50 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі основний – 45 сторінок, містить 7 таблиць, 3 рисунків.

Основні положення випускної кваліфікаційної роботи відображені у статті: Домбалян М. Державне регулювання розвитку підприємництва в регіоні / М. Домбалян // Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій. Збірник наукових статей. – 2020. –С.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Сутність підприємництва та детермінанти його розвитку в регіоні

Поступова трансформація організаційно-правових форм, бізнес-функцій, масштабів та сфер застосування підприємництва суттєво вплинули на термінологічну сутність, яка вкладається в його тлумачення. Як свідчать результати дослідження, теоретико-методологічні засади вивчення проблеми підприємництва як складного соціально-економічного явища закладено ще у XVIII ст. у працях таких всесвітньо відомих учених, як Р. Кантільйон, А. Бейтон, А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей. Дещо пізніше наукові положення підприємницької діяльності розвинуті А. Маршаллом, М. Вебером, В. Зомбартом, Й. Шумпетером, Ф. Хайєком, П. Друкером, М. Алле, Л. Мізесом та багатьма іншими дослідниками.

Згідно з твердженнями окремих вчених, процес розвитку теорії підприємництва проходив на основі осмислення відповідної практики в чотири етапи [4; 10; 24]. За результатами власних узагальнень та доповнень відповідних наукових положень, розкритих у працях вказаних дослідників, дані етапи, із зазначенням найбільш яскравих представників, подано в табл. 1.1.

Американські вчені Р. Хізрич та М. Пітерс характеризують підприємництво як процес створення чогось нового, що має вартість, а підприємця як людину, яка затрачує на це всі необхідні час і зусилля, бере на себе весь фінансовий, психологічний і соціальний ризик, отримуючи в нагороду гроші і задоволення досягнутим[50]. За таких умов, сутність

підприємництва набуває не лише матеріальної, але й психологічної складової у своєму дефінітивному тлумаченні.

Таблиця 1.1.

Еволюція становлення теорії підприємництва

Представники	Характеристика досліджень
<i>XVIII ст</i> Р. Кантільйон, А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей, Й. фон Тюнен, Ф. Найт	сутнісні характеристики підприємницької діяльності, присутність ризиків в підприємницькій діяльності, діяльність, спрямована на максимізацію прибутку
<i>XIX ст. – поч. XX ст.</i> Й. Шумпетер, А. Маршалл, М. Вебер П. Друкер, П. Самуельсон	особистісні характеристики підприємців та виконувані ними функції взаємодія суб'єктів ринку
<i>друга половина XX ст.</i> Л. Мізес, Ф. Хайєк, І. Кірцнер	багатофункціональна модель підприємництва специфічний вид діяльності, спрямований на невпинний пошук змін в існуючих формах функціонування підприємств і суспільства, постійну реалізацію цих змін
<i>сучасність</i> В. Антонов, В. Бабаєв, О. Бобровська, М. Бутко, З. Варналій, В. Геєць, М. Долішній, С. Романюк, А. Ткачук	ключовою ланкою підприємницької діяльності стає не раціоналізація використання ресурсів, а раціоналізація форми і способу господарювання

Джерело: сформовано автором за [4; 10]

Таку ж думку підтримує і вітчизняний науковець О. Креденцер, який стверджує, що, поряд з політичними, економічними та соціальними чинниками розвитку підприємництва, важливу роль відіграють і психологічні[23].

Розвиток підприємницької діяльності неможливий без належного законодавчого підґрунтя. В законі України «Про підприємство» це поняття декларується як безпосередня, самостійна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою

отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством[31]. Згідно з Господарським кодексом України підприємництво трактується як господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку. При цьому, під господарською діяльністю розуміють діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність[15]. Отже, у вітчизняному законодавчому визначенні цієї категорії присутнє поняття не лише економічної, а й соціальної спрямованості підприємництва, що особливо важливо в умовах формування сучасного екологічно і соціально орієнтованого підприємництва в Україні.

Погоджуємося із думкою Б. Купчак, що в узагальненому форматі представники вітчизняної наукової економічної школи розглядають підприємництво як економічну категорію, метод господарювання, тип економічного мислення. Тобто, як економічна категорія підприємництво відображає взаємини між його суб'єктами з приводу виробництва, розподілу і привласнення благ та послуг; як тип економічного мислення суть підприємництва зводиться до ініціативної, новаторської, самостійної діяльності; як метод господарювання підприємництво передбачає найбільш повне та ефективне використання факторів виробництва і прагнення реалізувати свої творчі здібності [24].

Професор О. Амосов у своїх дослідженнях розглядає підприємництво як самостійну, творчу та ініціативну діяльність, пов'язану з генерацією і освоєнням новаторських ідей, оволодінням перспективними факторами розвитку, здійсненням нових комбінацій факторів виробництва і обігу, розробкою якісно нових технологій і товарів, пошуком прибуткових сфер вкладення інвестицій і способів кращого задоволення попиту споживачів [5]. З. Варналій тлумачить це поняття як господарський суб'єкт, діяльність

якого спрямовується на впровадження розробок та реалізацію благ з метою отримання прибутку та соціального ефекту [10].

Зміст підприємництва, на думку професора В. Іванюти, можна розглядати в декількох аспектах, зокрема: 1) форма економічної активності – свобода вибору напрямів і методів діяльності, самостійність у прийнятті рішень, орієнтація на досягнення успіху, отримання прибутку, відповідальність за прийняті рішення, їх наслідки та пов'язаний із ними ризик; 2) відповідний стиль і тип поведінки підприємця – це ініціатива, пошук нетрадиційних рішень, масштабність та ризик, ділова хватка; 3) особлива економічна функція – вдосконалення державного механізму, постійне оновлення економіки, створення інноваційної сфери [18].

З огляду на те, що підприємництво виступає засобом відродження регіонів, які виступають важливим елементом розвитку держави в цілому, одним із ключових його завдань вбачається забезпечення сприятливих умов для ефективного функціонування суб'єктів підприємництва. Узагальнений формат державного регулювання безпосередньо ґрунтується на впливі державних інституцій на діяльність суб'єктів підприємництва, з метою забезпечення належних економічних, організаційних та правових засад їх функціонування й розвитку.

Державне регулювання та підприємницьку діяльність на регіонах слід розглядати в органічному взаємозв'язку. Це пов'язано із тим, що реалізація підприємницького потенціалу регіону можлива лише за наявності відповідного інституційного середовища, ефективного державного регулювання, а в умовах виникнення кризових ситуацій – вагомій державній підтримки. Даний контекст підкреслює узгоджену співпрацю підприємницької сфери та органів державного регулювання.

Погоджуємося з тезою про те, що подальший розвиток регіонів України залежить від того, як спрацює у цьому відношенні держава, регіон та громада [21]. Державне регулювання підприємництва в Україні потребує не лише підтримки стабільного, поступального розвитку, але й створення умов

для суттєвого прискорення темпів його приросту, впровадження інновацій, активізації міжнародних операцій та формування конкурентоспроможних вітчизняних підприємств. Водночас, в Україні спостерігалася відсутність належної координації діяльності всіх гілок влади, громадськості та об'єднань підприємців, спрямованої на вирішення зазначених проблем, наслідком чого стало накопичення багатьох гострих питань, які потребують негайного розв'язання[32].

Узагальнюючи результати досліджень багатьох вітчизняних науковців, виявлено, що найбільш нагальними проблемами розвитку підприємництва в регіонах слід вважати: адміністративний тиск; обтяжливу систему оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності; дефіцит обігових коштів, відсутність дієвої фінансово-кредитної та ресурсної підтримки; низький рівень знань та професійних навичок працівників; відсутність підприємницької ініціативи; низьку продуктивність праці як наслідок відсутності та недоступності нових високоефективних технологій; незадовільне забезпечення правовою та економічною інформацією [10; 17; 18]. Така ситуація суттєво знижує рівень стійкості як підприємницьких формувань, так і національної економіки в цілому. Це актуалізує потребу в удосконаленні державної політики сприяння розвитку вітчизняного підприємництва.

Основи державної підтримки й регулювання підприємницької діяльності в Україні закладаються національним законодавством. В ст. 48 Господарського Кодексу України декларують основні положення державної підтримки розвитку підприємництва, зокрема, що держава сприяє рівному доступу всіх підприємців, незалежно від форми власності та обраних організаційних форм підприємницької діяльності, до матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів [15]. Державна підтримка підприємництва в Україні здійснюється Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади з питань регуляторної політики та підприємництва, іншими центральними органами

виконавчої влади. При цьому, окремим регіонам надається можливість у рамках своєї компетенції конкретизувати загальні підходи щодо державної підтримки, адаптувати їх до регіональних іманентних умов функціонування суб'єктів підприємництва. Також законодавством надається свобода для регулювання органами влади на місцях окремих аспектів діяльності таких суб'єктів господарювання. Зокрема, місцеві органи влади та самоврядування можуть визначати власні галузеві пріоритети в розвитку підприємництва, створювати спеціальні фонди для його підтримки, відшукувати для них додаткові джерела фінансування тощо.

Дослідженнями встановлено, що на сучасному етапі розвитку національної економічної системи стимулюванню розвитку підприємництва приділяється значна увага органами державної влади всіх рівнів. Нормативно-правове забезпечення розвитку підприємництва в Україні представлено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Нормативно-правове забезпечення розвитку підприємництва в Україні

Тип документу	Назва
Закони України	«Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців щодо спрощення реєстрації осіб як платників податків» «Про підприємництво» «Про підтримку малого підприємництва» та ін.;
Розпорядження Кабінету Міністрів України	«Про утворення територіальних органів Державної служби з питань регуляторної політики та розвитку підприємства», «Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року», «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 роки» «Деякі питання реалізації у 2018-2020 роках

	Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року», розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2019 № 232-р «Про схвалення Концепції розвитку гірських територій українських Карпат», від 21.11.2018 № 892-р. «Деякі питання збереження української частини природного об'єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО “Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи” та сталого розвитку прилеглих до нього територій».
Регіональні та місцеві програми підтримки малого і середнього підприємництва, у т. ч. на гірських територіях	

Джерело: сформовано автором за [31-45]

Крім того, базове законодавче забезпечення підприємництва в Україні доповнюється низкою стратегічних і програмних документів. Зокрема, Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року розроблена з урахуванням основних положень цілої низки нормативно-правових документів, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток малого та середнього підприємництва.

Нині ведеться діяльність з активізації державної політики регулювання підприємницького сектора, позитивним наслідком чого стало удосконалення дозвільних процедур і реєстрації (у т. ч. електронної) речових прав на майно, спрощення процедур відкриття та закриття бізнесу, одержання адміністративних послуг, звуження прямого адміністративного державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та реформування сфери надання адміністративних послуг, пом'якшення податкового тиску, розвиток інфраструктури для надання суб'єктам підприємництва фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, консультативної, маркетингової, кадрової та освітньої підтримки.

1.2. Еволюція наукових поглядів до дослідження державного регулювання регіонального розвитку

У сучасних умовах світової глобалізації, зумовленої досягненнями науково-технічного прогресу, розвиток регіонів визначає підвищення їх конкурентоспроможності на міжнародному рівні та забезпечення суспільного добробуту населення. Відомо, що території об'єднуються у регіон за спільними демографічними, національними, природно-географічними, функціональними, інфраструктурними, адміністративними, політичними, економічними, соціальними, історичними та культурними ознаками [11]. У зв'язку з цим у наукових дослідженнях сформувалися різні підходи щодо визначення регіону як економічної категорії, а саме: регіон як група суміжних країн, однотипних за економіко-географічними, національно-культурними, суспільно-політичними та іншими ознаками; регіон як частина території країни, яка наділена відповідними природними, соціальними, економічними та іншими ознаками.

Як правило, в багатьох сучасних дослідженнях [9] регіон визначається за другим підходом – як частина території держави, яку виділяють за сукупністю різних ознак в адміністративну одиницю. Діяльність такої одиниці спрямовується та координується для вирішення суспільних задач, а також для запобігання дії негативних чинників зовнішнього середовища. Зазвичай за соціально-економічним розвитком регіонів визначається стан економіки кожної держави. Тому вирішення проблеми забезпечення такого розвитку є одним з пріоритетів діяльності органів державної влади та управління, а також напрямом наукових досліджень багатьох шкіл економічної теорії (табл. 1.3).

Основи дослідження соціально-економічного розвитку були закладені теорією суспільного добробуту, представниками якої є класики політичної

економії (А. Сміт та Д. Рікардо) і маржиналісти (серед них особливий внесок зробили А. Маршал, В. Парето, Дж. Кларк). Представники класичної економічної школи виступали за систематизацію податкового адміністрування, недопущення встановлення надзвичайного податкового тягара у зв'язку з негативним впливом на національну економіку та її розвиток [10]. Маржиналісти економіку визначали як систему взаємозалежних господарюючих суб'єктів, що розпоряджаються господарськими благами. Засновником фундаментальної теорії та практики стимулювання економіки є Дж.М. Кейнс, який досліджував процеси забезпечення соціально-економічного розвитку через державне втручання в економіку.

Таблиця 1.3

Процес розвитку в дослідженнях наукових течій

Наукова школа	Концепція
Теорія суспільного добробуту Класики А. Сміт, Д. Рікардо Маржиналісти А. Маршал, В. Парето, Дж. Кларк	Закладено основи дослідження процесу розвитку. Економіка як система взаємозалежних господарюючих суб'єктів.
Кейнсіанство Дж. Кейнс	Забезпечення процесу розвитку через державне втручання в економіку
Теорія пропозиції А. Лафер	Стимулювання приватної ініціативи і підприємництва за допомогою податкових інструментів.
Теорія економічного розвитку Й. Шумпетер	Рушійною силою розвитку є інновації.
Теорія ендогенного зростання Р. Барро, Д. Ромер, Р. Солоу	Розвиток економіки регіону ґрунтується на факторах, що визначають виробничий потенціал території
Інституціоналізм Р. Коуз	Розвиток це система взаємопов'язаних соціальних, економічних, політичних, правових, етичних та інших елементів

Джерело: розроблено автором за [10]

Він вважав, що держава може сприяти соціально-економічному розвитку шляхом стимулювання приватних і надання державних інвестицій. Бюджетні інструменти виступають одними з головних чинників стабілізації процесу відтворення. Змінюючи різницю між доходами та витратами бюджету залежно від відповідних соціально-економічних умов, держава може впливати на скорочення пропорцій і визначати пріоритети розвитку.

В кінці 70-х рр. XX ст. теорія пропозиції, основним представником якої прийнято вважати А. Лафера, змінила кейнсіанський підхід щодо дослідження соціально-економічного розвитку, обґрунтовуючи доцільність державного стимулювання економіки за допомогою помірних податків, видатків і державних кредитів. Основними принципами цієї теорії було зменшення втручання держави в економічні процеси, а також стимулювання приватної ініціативи і підприємництва за допомогою податкових інструментів.

Розробником теорії економічного розвитку, заснованої на стимулюванні діяльності підприємців, став Й. Шумпетер [10]. Дослідник визначив розвиток економіки як зміну траєкторії господарського кругообігу, зміщення стану рівноваги, на відміну від простого руху в напрямку стану рівноваги. Рушійною силою такого розвитку є створення та впровадження господарюючими суб'єктами інновацій. А звичайне зростання економіки не є розвитком, у зв'язку з тим, що воно не породжує нові в якісному відношенні вища.

Пізніше в рамках неокласичного підходу отримала розвиток теорія ендогенного зростання. Її представники Р. Барро, Д. Ромер, Кс. Сала-і-Мартін, Р. Солоу та інші виходили з того, що суспільні блага і послуги мають специфічну особливість – вони не піддаються прямому кількісному вимірюванню в натуральному виразі. Тому не можна безпомилково визначити, хто і в якому розмірі отримує вигоди і хто повинен покривати витрати виробництва державних послуг. Обсяг наданих державою послуг

суспільству може бути виражений тільки через державні видатки. Значною мірою саме податки, що сплачуються членами суспільства, створюють основу для реалізації державних функцій, спрямованих на задоволення суспільних потреб і економічний розвиток. Від того, наскільки рівень податкових вилучень відповідає реальним потребам суспільства в послугах держави, залежить ефективність її діяльності у сфері оподаткування.

Отже, неокласичний підхід до аналізу забезпечення розвитку економіки регіону ґрунтується на факторах, що визначають виробничий потенціал території. Регіони розглядаються як взаємопов'язані одиниці виробництва. Економічне зростання визначається забезпеченістю чинниками виробництва, а економічний розвиток досягається за допомогою їх міжрегіонального руху.

З часом неокласичний підхід щодо суспільного добробуту було спростовано Р. Коузом, представником інституційної економічної теорії. Згідно з його теорією, якщо права власності чітко визначено і трансакційні витрати дорівнюють нулю, то структура виробництва залишатиметься незмінною незалежно від змін у розподілі прав власності [10].

Поглиблення концептуальних засад соціально-економічного розвитку в умовах дослідження не тільки економічних показників, а й формальних та неформальних інститутів, культури, правил і норм поведінки в суспільстві здійснено шведським ученим Г. Мюрдалем. Ним розроблено нову теорію економічного розвитку, яка базується на концепції «взаємної та кумулятивної обумовленості». Відповідно до неї переваги певних регіонів, що мають економічне зростання, зумовлюють прискорення їх розвитку та, як наслідок, значне відставання від них депресивних регіонів. На цій підставі Г. Мюрдаль робить висновок, що зростання економіки відбувається нерівномірно, і рівні економічного розвитку окремих регіонів (територій) не зближуються [4]. Основними напрямками забезпечення рівномірного соціально-економічного розвитку мають бути відміна митних бар'єрів при

спрямуванні товарів до розвинутих країн; створення для регіонів (територій, країн), що розвиваються, сприятливих умов доступу до ринків сировини, продовольчих та енергетичних ресурсів; впровадження на міжнародному рівні міжнаціонального перерозподілу доходів, зокрема, промислово розвинені країни щорічно мають передавати країнам з економікою, що розвивається, частину власних ресурсів у розмірі від 0,7% до 1% валового національного продукту.

В сучасних умовах проблемам дослідження розвитку регіонів присвячено достатню кількість праць зарубіжних і вітчизняних вчених, які здебільшого аналізують його з позицій економічного потенціалу і враховують такі аспекти, як зростання виробництва і доходів, зміни в інституційному середовищі суспільства, соціальній і адміністративній структурі [4]. Деякі з них вважають, що розвиток регіону реалізується через комплексний процес змін різних сфер його соціально-економічної системи, що приводять до їх якісних перетворень і в кінцевому підсумку до поліпшення умов життя населення. Крім цього, розвиток визначається якісними, закономірними змінами у функціонуванні регіонів. Такі зміни мають об'єктивний характер і обумовлюють виникнення нових взаємозв'язків між суспільними потребами та засобами їх задоволення.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ

2.1. Аналіз зарубіжних практик державного регулювання розвитку підприємництва в регіонах

Стимулюванню розвитку підприємництва в приділяється достатньо уваги в багатьох країнах світу. Відомо, що загалом політика ЄС охоплює дві сфери. З одного боку, це спільна європейська політика, а з іншого – сукупність національних політик держав-членів ЄС, основні завдання яких полягають у забезпеченні максимальної зайнятості населення, виробництва та купівельної спроможності населення, раціонального використання природних ресурсів і захисту навколишнього середовища. Спрямованість на стимулювання розвитку підприємництва в регіонах визначається Амстердамською угодою (1999 р.). Згідно зі ст. 158 розділу XVII «Економічна та соціальна єдність» Угоди для зміцнення економічної та соціальної інтеграції держави-члени ЄС повинні орієнтуватися на подолання диспропорцій між рівнями розвитку різних регіонів і відставання найменш благополучних з них, враховуючи острови та сільські райони.

Розвиток відносин між державою та її регіонами у розвинутих країнах супроводжується трансформацією основних цілей щодо стимулювання розвитку регіонів у певні періоди часу. Протягом всього періоду існування ЄС основними напрямками його діяльності залишаються подолання нерівності між регіонами, посилення збалансованого їх розвитку на території ЄС та забезпечення рівних можливостей щодо розвитку підприємництва (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Цілі регіональної політики ЄС

<i>Загальнодержавна спрямованість для країн ЄС</i>	<i>Регіональна спрямованість</i>
Боротьба з безробіттям; полегшення вступу в трудове життя молоді та людей, витіснених з ринку праці; забезпечення рівних чоловіків і жінок	Сприяння розвитку та коригування структури відсталих регіонів
Створення сприятливих умов для адаптації робітників до галузевих змін і змін у виробничих системах	Конверсія регіонів, прикордонних районів або частин регіонів (у тому числі зон зайнятості та міських громад), серйозно постраждалих від промислового спаду
Сприяння розвитку за допомогою прискорення перебудови структури виробництва в рамках реалізації реформ	Розвиток і перебудова структури регіонів з винятково низькою щільністю населення

Джерело: розроблено автором за [11]

Пріоритетною вважалася перша мета щодо розвитку та коригування структури відсталих регіонів. Політика ЄС передбачає посилення розвитку регіонів. Регіональна політика ЄС спрямована на те, щоб допомогти кожному регіону досягти свого повного потенціалу через підвищення конкурентоспроможності та рівня розвитку найбільш відсталіх регіонів в тому числі й за рахунок заохочення інновацій та підприємництва, створення нових робочих місць.

Як відзначається в дослідженні багатьох вчених, особливості розвитку європейських регіонів проявляються в напрямках їх діяльності. Вони реалізуються на відповідному рівні державного управління у федеративних державах (Німеччині, Австрії та Бельгії), а також у регіоналізованих (як правило, складних унітарних) державах (Франції, Італії, Іспанії і Сполученому Королівстві)[2; 30].

Розвиток регіональних процесів в Європі привів до розробки концепції, яка має назву «Європа регіонів». У ній визначено значення регіонів через підвищення рівня їх розвитку, завдяки активізації міжрегіонального, транскордонного та прикордонного співробітництва, та відображено посилення впливу субнаціональних територіальних спільнот на процес формування та реалізації спільної соціально-економічної політики в ЄС[46].

Основним джерелом права зі стимулювання розвитку регіонів в умовах децентралізації є Європейська хартія про місцеве самоврядування. Держави-члени ЄС є відповідальними за реалізацію власних політик, спрямованих на вирішення проблем у регіонах шляхом забезпечення їх розвитку. Основними індикаторами сприяння довгостроковому розвитку регіонів є, перш за все, динаміка та темпи зростання підприємницької активності.

Стимулювання розвитку регіонів з позицій децентралізації може відбуватися за відповідними моделями [46], а саме:

- 1) Скандинавською (Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія).
- 2) Латинською (Італія, Франція, Іспанія).
- 3) Ганноверською (Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Польща).

За скандинавською моделлю органи місцевого самоврядування формально не входять до системи державного управління. Однак процес децентралізації в країнах Північної Європи привів до наділення таких органів широкими повноваженнями. Законодавство північноєвропейських країн гарантує самостійність комун у вирішенні питань, віднесених до їх виключної компетенції. З метою стимулювання розвитку підприємництва в регіонах органи місцевого самоврядування наділені правом приймати рішення щодо місцевого оподаткування та отримувати цільові субсидії держави.

За латинською моделлю стимулювання регіонального розвитку має місце поєднання прямого державного управління та адміністрування з місцевим самоврядуванням на конкретних територіях. Однією з таких форм

взаємодії держави та її регіонів є адміністративна опіка, коли рішення органів місцевого самоврядування не можуть вступити в силу без ухвалення з боку призначеного державою місцевого адміністратора. Іншою формою є адміністративний нагляд за перевіркою законності рішень муніципальних органів.

Особливістю стимулювання розвитку підприємництва в регіонах у країнах з ганноверською моделлю є обмеженість повноважень територіальних органів влади, залежність від міжбюджетних трансфертів та вирівнювання податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць з метою згладжування горизонтальних бюджетно-податкових диспропорцій. Ця модель реалізується за допомогою перерозподілу надходжень ПДВ і надання, як правило, тільки цільових трансфертів. Відносини між державою та її регіонами базуються на загальнодержавних податках, надходження від яких розподіляються між усіма ланками бюджетної системи. Вони перерозподіляються таким чином, щоб скоротити розрив між фінансово забезпеченими та незабезпеченими регіонами.

У табл. 2.2. наведено огляд особливостей державної підтримки розвитку підприємництва в регіонах різних країн світу.

Таблиця 2.2

Особливості державної підтримки розвитку підприємництва в регіонах різних країн світу

Країна	Підтримка розвитку підприємництва в регіонах
Іспанія	Розмежування компетенції між державною владою і автономними територіями Застосовано модель автономії: регіонам гарантовано право наавтономію. Автономний уряд може на свій розсуд встановлювати відповідні рівень і базу оподаткування. Всі основні види податків (із доходу, корпоративний, на багатство, спадщину і передачу багатства) перебувають повністю під адмініструванням регіональних органів влади. У регіонах зі спеціальним режимом громадяни не платять жодної частини цихподатків до центрального уряду

Італія	Законодавча влада належить державі та областям. В основу розмежування компетенції між громадами, провінціями, столичними містами, регіонами та державою покладено принципи субсидіарності, диференціації, пропорційності. Застосовано модель автономії: регіони визнаються автономними утвореннями з власним статусом. Встановлено фіскальний федералізм для скорочення розриву між регіонами за рахунок перерозподілу коштів. Більшість податків передано автономному уряду разом із відповідальністю за адміністрування податків.
Німеччина	Встановлено фіскальний федералізм. Фінансові повноваження територіальних громад зараховано до повноважень земель. Система податків побудована з огляду на забезпечення доходами всіх територіальних одиниць. Завдяки цьому можна стверджувати про певну незалежність територіальних громад у сфері фінансової діяльності
Польща	Достатній рівень автономії органів місцевого самоврядування щодо використання доходів. Суб'єкти місцевого самоврядування мають право встановлювати розмір місцевих податків і зборів у межах, визначених законом
Франція	Перерозподіл ресурсів від успішніших територій і регіонів до менш розвинутих, розширені права департаментів у питаннях соціального забезпечення. Для стимулювання розвитку підприємництва застосовується пільгове оподаткування.
Чеська Республіка	Спрямування на підтримку малорозвинених регіонів; ресурси держави є додатковим джерелом підтримки розвитку регіонів; розподіл субвенцій на виконання повноважень органами місцевого самоврядування
Швеція	Наявність повноважень місцевих органів влади у сфері визначення бази та ставки субнаціональних податків

Джерело: розроблено автором за [10; 46]

Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання розвитку підприємництва регіонів показав, що в умовах децентралізації цьому сприяє реалізація таких заходів: перерозподіл функцій управління та відповідальності на користь органів місцевого самоврядування; надання місцевим органам влади та управління права щодо формування коштів бюджетів через регулювання ставок податків місцевого рівня, а також права щодо розподілу таких коштів; підвищення рівня диверсифікації бази оподаткування регіонів, зокрема за рахунок розширення доходної бази місцевих бюджетів.

В умовах імплементації положень Угоди про асоціацію України з ЄС стимулювання розвитку підприємництва в регіонах за допомогою

відповідних інструментів має враховувати переваги та недоліки децентралізації з позицій особливостей вітчизняного інституційного середовища.

Отже, ефективний підхід до стимулювання розвитку підприємництва в регіонах в умовах децентралізації має ґрунтуватися на чіткому розмежуванні функцій і повноважень між державними органами влади та органами місцевого самоврядування щодо формування та розподілення бюджетних коштів для реалізації покладених на них функцій, враховувати ступень фінансової самодостатності кожного регіону та його здатність самостійно забезпечувати власний розвиток в процесі скорочення міжрегіональної диференціації.

2.2. Аналіз державної підтримки розвитку підприємництва в регіоні Українські Карпати

Територія Карпат є одним з найпривабливіших географічних регіонів Центрально-Східної Європи, в тому числі України, який має стратегічне значення у розвитку територій восьми країн Європи.

У Карпатському регіоні зосереджений значний рекреаційний, оздоровчий та історико-культурний потенціал. Зокрема з 7 включених від України об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, 4 розташовані або в межах гірських територій, або в безпосередньої близькості до гірських територій, 2 з цих об'єктів є транснаціональними.

Карпати, як гірський регіон та прикордонна зона Європейського Союзу характеризуються високим природно-ресурсним потенціалом, важливим геополітичним розташуванням та мають перспективу стати чинником

соціально- економічного розвитку областей держави, на яких вони розташовані.

Основні засади державної політики щодо розвитку гірських територій визначені у Законі України "Про статус гірських населених пунктів в Україні" [38], який закріплює державні гарантії соціально- економічного розвитку населених пунктів, яким надано статус гірських, та передбачає виділення бюджетних коштів на заходи, спрямовані на їх розвиток.

Проте, фінансування таких заходів за окремою бюджетною програмою досі не здійснювалось. Виділення коштів з державного бюджету регіонам з гірськими населеними пунктами відбувалося на загальних засадах шляхом фінансування окремих бюджетних програм та через надання субвенцій на виконання інвестиційних проектів соціально-економічного розвитку.

Регіон українських Карпат займає територію площею 56,6 тис. кв. кілометрів у межах чотирьох адміністративних областей — Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької. На території регіону українських Карпат статус гірських мають 715 населених пунктів, з них майже 40 відсотків (279 населених пунктів) є важкодоступними, оскільки розташовані на висоті понад 600 метрів над рівнем моря[29].

Українські Карпати є передусім зоною паводкового ризику. Внаслідок стихійних лих 2008—2018 років було зруйновано більше 1500 об'єктів інфраструктури (мости, штучні споруди), декілька тисяч приватних садіб, знищено електромережі та сільськогосподарські угіддя.

Інституційні фактори, які мають вплив на розвиток підприємництва в регіоні Українські Карпати представлено на рис. 2.1.

ІНСТИТУЦІЙНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ

- відсутність інтегрованої схеми просторового розвитку Карпатського регіону;
- нерозвиненість транспортних мереж, енергетичної та телекомунікаційної інфраструктури;
- низька придатність гірських районів для сільськогосподарських цілей;
- приховане безробіття, руйнування соціальної та інженерної інфраструктури;
- природні багатства, рекреаційний, туристичний та людський потенціал, історико-культурна спадщина не використовується в достатній мірі
- ризик повеней, зсувів ґрунтів
- диспропорції у розвитку телекомунікацій
- низький рівень якості та доступності медичної допомоги
- несприятливе податкове середовище
- неефективність економічних важелів сприяння розвитку підприємництва гірських територій з боку держави

Рис. 2.1. Інституційні фактори впливу на розвиток підприємництва в регіоні Українські Карпати

Джерело: розроблено автором за [29]

Складність природних умов, низький рівень транспортної доступності, недиверсифіковане виробництво, низький рівень підприємницької ініціативи та поширення практики реєстрації суб'єктів господарювання не за місцем провадження господарської діяльності негативно впливають на розвиток

підприємництва в регіоні. Відсутність послідовної державної політики, спрямованої на комплексний розвиток регіону українських Карпат, призвела до збільшення диспропорцій за основними соціально-економічними показниками. За підсумками січня — червня 2019р. спостерігалось скорочення фермерських господарств на 10 тис. осіб наявного населення гірських населених пунктів порівняно з відповідним періодом попереднього року у Львівській області з 3,6% до 3,1%, у Чернівецькій — з 13,9% до 9,4%, тоді як загальноукраїнський показник зріс до 10,8% [27;29].

Так, показники рівня зайнятості економічно активного населення (за окремою методологією Міжнародної організації праці) в Івано-Франківській (55,6 %), Закарпатській (54,5 %) та Львівській (56,8 %) областях значно нижчі за середній показник по Україні (57,1 %) [27].

Крім міжрегіональних диспропорцій розвитку Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей, існує тенденція до збільшення внутрішньорегіональної диференціації.

За підсумками 2018 р. соціально-економічний розвиток гірських населених пунктів Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей щодо показників у цілому за регіоном, на території якого вони розташовані, характеризувався значними диспропорціями: за обсягом доходів місцевих бюджетів на одну особу – від 1,3 раза в Івано-Франківській області до 2,9 раза у Закарпатській області; за обсягом реалізованої промислової продукції на одну особу – від 3,3 раза у Закарпатській області до 6,8 раза у Львівській області; за обсягом роздрібного товарообороту на одну особу – від 2,1 раза в Івано-Франківській області до 5,5 раза у Львівській області; за обсягом капітальних видатків місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) на одну особу – від 1,7 раза в Івано-Франківській області до 6 разів у Закарпатській області [26].

Як наслідок, ресурсний потенціал гірських територій українських Карпат, на яких мешкає 978 тисяч громадян у 715 населених пунктах, далеко

не реалізований, а стан розвитку цих територій значно поступається як середньо-обласному, так і рівню інших районів, що погіршує якість життя населення, призводить до нарощування диспропорцій в системі господарських комплексів та погіршення інвестиційної привабливості гірських територій, зростання диференціації ключових соціально-економічних показників, посилює депресивність та дотаційність цих територій, призводить до погіршення їх екологічного стану, втрати потенціалу для розвитку підприємництва.

Оголошений державою курс на децентралізацію реалізується ускладнено, як з об'єктивних (дисперсне розселення та значні відстані між селами) так і суб'єктивних причин – небажання окремих керівників виконавчої влади дотримуватись законодавства про об'єднання громад.

Фактично, діючий закон про гірські населені пункти реалізується лише в частині надання соціальних пільг громадянам, яким надано статус "гірської" особи, що підтверджує аналіз структури доходів населення регіону українських Карпат в 2018р. представлена в табл. 2. 3.

Таблиця 2.3.

Структура доходів населення регіону українських Карпат в 2018р.

Джерело доходів	Частка в доходах
Заробітна плата	31,9
Доходи від підприємницької діяльності	22,8
Допомога родичів	25,2
Соціальні виплати	20,1

Джерело: складено автором за [27]

Дані табл. 2.3 показують, що соціальні виплати є досить вагомим джерелом доходів населення регіону українських Карпат. Статистичні дані показують, що доходи від підприємницької діяльності є тільки третім за важливістю джерелом отримання доходів. Нажаль, наявність закону та фінансування соціальних виплат, відповідно до цього закону не тільки не

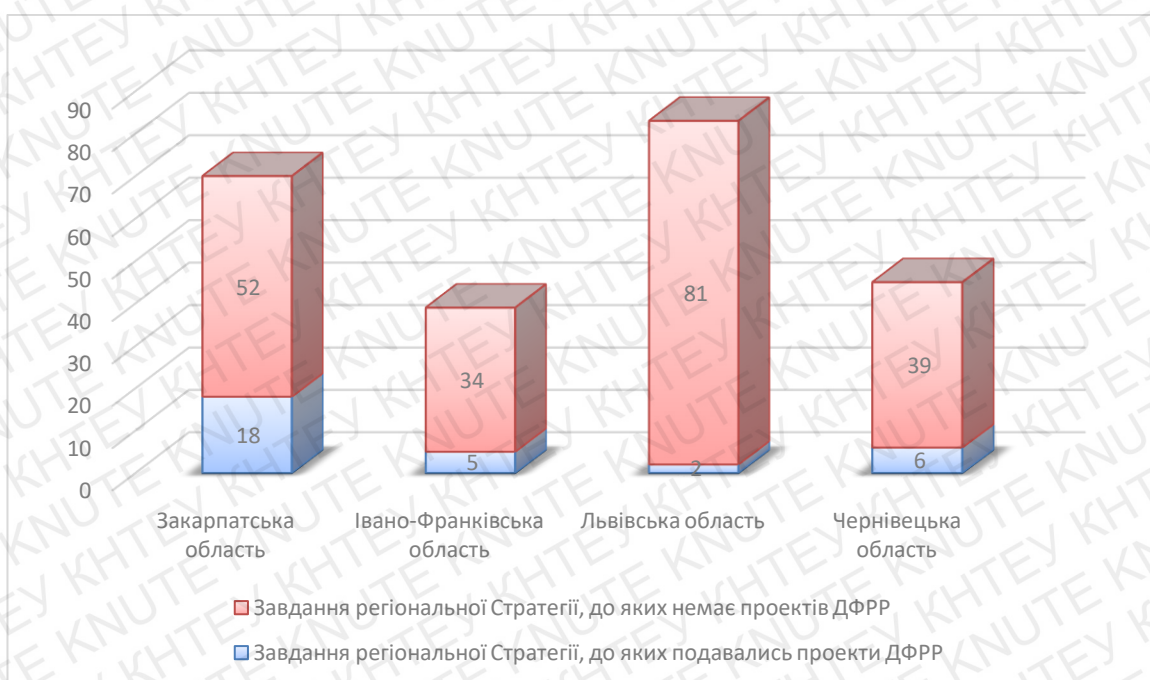
зламало ситуацію у регіональному розвитку гірських територій, а в окремих випадках породило нові проблеми – малий та середній бізнес обмежує свою діяльність у гірських територіях, оскільки він отримує обтяження для свого розвитку, а не допомогу, через збільшення виплат.

Така практика застосування закону призвела до зростання соціальної напруженості між жителями сусідніх населених пунктів, одні з яких мають, а інші не мають статусу гірських. Крім того, діючі умови надання соціальної допомоги породжують ряд зловживань. Для прикладу: пенсіонери з інших регіонів України з метою отримання підвищених пенсій реєструються в населених пунктах зі статусом гірських. Практика надання підвищених стипендій учням і студентам, вихідцям з населених пунктів, що мають статус гірських і при цьому навчаються у навчальних закладах, розміщених в інших регіонах країни породжує соціальну напругу у відносинах зі студентами та учнями – вихідцями з інших регіонів України. По суті закон провокує бажання посилити політику утримання за рахунок державного бюджету. Щороку загальний обсяг фінансування вище згаданих соціальних виплат зростає, але ситуація не покращується.

Виходячи з означеного вище, доцільно переглянути підходи щодо підтримки розвитку підприємництва в регіоні українських Карпат, виходячи з одного боку з необхідності збереження їх унікального природного комплексу, а з іншого надавши змогу громадам, розвиваючи підприємство, бути головними суб'єктами збереження цього комплексу.

Крім того, аналіз ситуації з реалізацією нових підходів до регіонального розвитку, у тому числі в регіоні українських Карпат показує, що гірські області у своїх власних стратегіях не виділяють розвиток гірських територій своїм пріоритетом. Аналіз проектів, які були реалізовані в регіоні українських Карпат за 2015-2017р.р. показує їх невідповідність завданням регіональних стратегій Закарпатської області, Івано-Франківської області, Львівської та Чернівецької областей на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Невідповідність проектів завданням регіональних стратегій областей регіону українських Карпат

Джерело: сформовано автором за [29]

Крім того, Закарпатська область, яка подвала у 2015-2017рр. найбільшу кількість проектів регіонального розвитку - 18, характеризує ці проекти як локальні і такі, що точно не впливають на розвиток гірських територій.

Регіони подавали проекти в рамках яких створювались робочі місця винятково у бюджетній сфері, що у випадку гірських територій потребуватиме додаткових виплат з бюджету.

За даними звіту про використання коштів державного фонду регіонального розвитку за 2019 р.у низці регіонів України, в тому числі й в областях регіону українських Карпат, встановлено численні факти недотримання регіональними комісіями та місцевими державними адміністраціями визначених умов відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку та термінів їх подання на розгляд Міністерства розвитку громад та територій України. Встановлено факти відбору регіональними комісіями проектів за відсутності затвердженої в установленому законодавством порядку проектної документації. Так,

регіональною комісією Львівської облдержадміністрації до переліку проектів у 2018 році включено п'ять проектів регіонального розвитку з нульовою будівельною готовністю та обсягом фінансування за кошти державного фонду регіонального розвитку в сумі 30715,5 тис. грн при відсутності затвердженої у встановленому порядку проектної документації[26]. Крім того, до переліку проектів включено 15 проектів регіонального розвитку з нульовою будівельною готовністю та передбачуваним обсягом фінансування в сумі 57207,3 тис. грн при наявності морально застарілої проектно-кошторисної документації, що в подальшому призвело до її коригування та зростання кошторисної вартості реалізації цих проектів.

Отже з цілковитою впевненістю можна стверджувати, що області регіону українських Карпат досі не використовують наявні державні механізми стимулювання регіонального розвитку для розвитку своїх гірських територій: від надання пільг з оподаткування податком на прибуток новоствореним юридичним особам, які відповідають встановленим ознакам до державного страхування ризиків для підприємств, що працюють у певних проблемних територіях.

Регіон українських Карпат є дуже важливим для України. В умовах анексії Криму та ризиків Азовського моря, ця територія стає домінуючим місцем відпочинку українців. Це дає новий шанс громадам, використовуючи нові можливості, які надає децентралізація через розвиток підприємництва отримати нові ресурси для зростання.

Що стосується виплат соціального характеру за проживання у гірських територіях, вважаємо, що цей інструмент варто поступового обмежувати, компенсуючи його стимулюванням розвитку підприємництва, що створить можливості зростання доходів домогосподарств у гірських територіях.

Ключовим питанням, яке має вирішуватись за максимальної участі держави є забезпечення доступності гірських поселень до соціальної інфраструктури центрів нових спроможних громад та їх включення у загальноукраїнську дорожню мережу.

Таким чином, сучасний стан розвитку регіону українських Карпат, потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності шляхом використання існуючих та запровадження нових механізмів та інструментів реалізації державної регіональної політики України.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ

За матеріалами звіту Міністерства розвитку громад та територій України в рамках реалізації державної регіональної політики нині розпочато розбудову регіону Українських Карпат. Розроблено й прийнято Державну програму розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 рр[26].

Програма розроблена для комплексного розв'язання першочергових наявних проблем в економічній сфері за умови збалансованості інтересів зростання якості життя населення гірських територій, розвитку підприємництва та збереження їх екосистем. Програма визначає основні напрями стимулювання економічної активності, зокрема шляхом розвитку підприємництва, інфраструктури та наближення рівня надання публічних послуг до європейських стандартів, підвищення рівня безпеки та зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Державна програма розвитку регіону Українських Карпат на 2020-2022рр. є ключовим програмним документом розвитку в середньостроковій перспективі регіону. Пріоритети розвитку гірських територій у довгостроковій перспективі повинні бути визначені в регіональних стратегіях розвитку на 2021—2027 роки, Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року та планах заходів з їх реалізації, а також у рамках окремих програм регіонального розвитку[26].

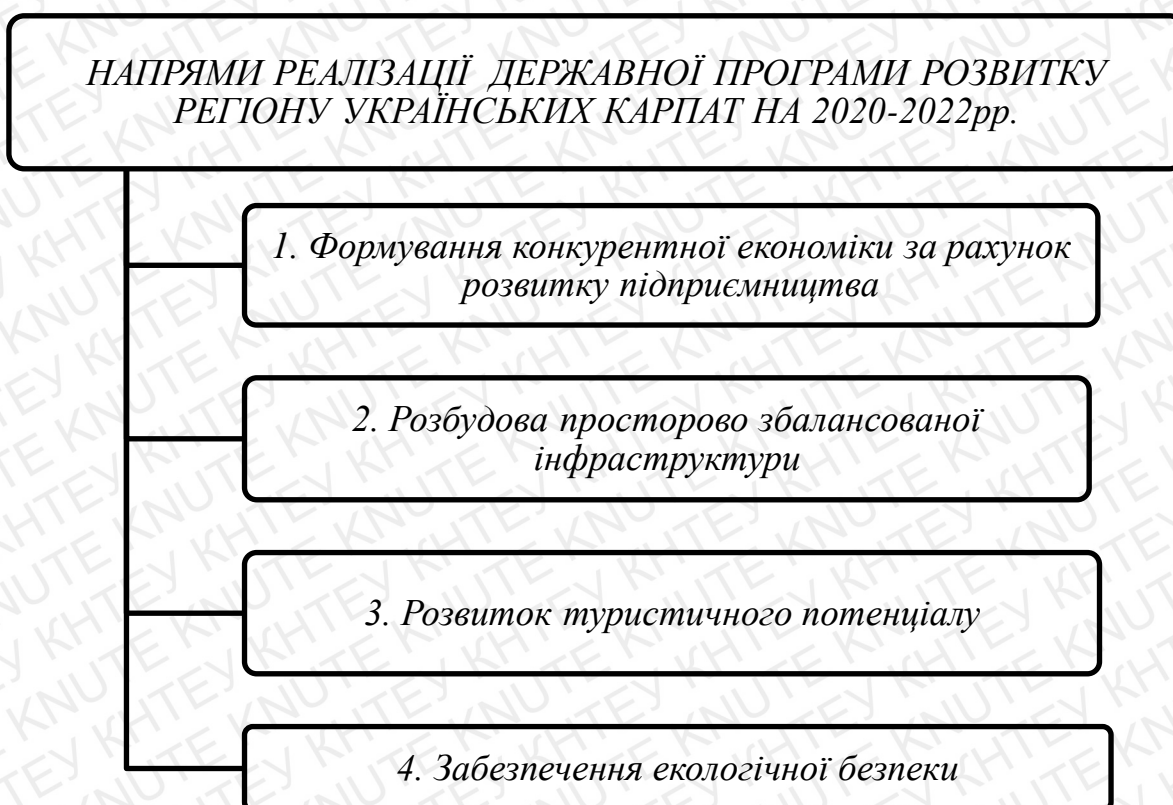
Метою державної програми розвитку регіону Українських Карпат на 2020-2022рр. є визначення пріоритетів розвитку гірських територій, створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для сталого розвитку, підвищення їх конкурентоспроможності в тому числі й за

рахунок розвитку підприємництва, поліпшення якості життя та благополуччя населення, що на них проживає.

Перевагами реалізації програми є: забезпечення комплексного підходу до вирішення проблемних питань розвитку регіону українських Карпат; дотримання під час планування всіма заінтересованими сторонами (державними органами, органами місцевого самоврядування, приватним сектором та громадянським суспільством) визначених програмою пріоритетів;

створення умов для розвитку територіальних громад Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей.

Досягнення мети програми забезпечуватиметься шляхом виконання програмних заходів за напрямками, наведеними на рис. 3.1.

Рис.3.1 Напрями реалізації державної програми розвитку регіону Українських Карпат на 2020-2022рр.

Джерело: розроблено автором за [26]

Формування конкурентної економіки регіону українських Карпат шляхом розвитку традиційних і найбільш перспективних для регіону видів підприємництва, впровадження природозберігаючих інноваційних технологій у виробництво сільськогосподарської продукції; розроблення та забезпечення реалізації економічних проектів із пріоритетних для регіону напрямів соціально-економічного розвитку; створення нових робочих місць та підвищення рівня зайнятості населення, зростання доходів та забезпечення розширеного відтворення людського потенціалу.

Скасування інфраструктурних обмежень, розбудова просторово збалансованої дорожньої, виробничої та соціальної інфраструктури шляхом розроблення схеми планування регіону українських Карпат; забезпечення розбудови транспортної мережі, систем зв'язку і телекомунікацій та мереж електропостачання; будівництва доріг, мостів і штучних споруд, які сполучають гірські населені пункти та адміністративні центри; відновлення та розвиток об'єктів соціальної інфраструктури.

Розвиток туристичного потенціалу шляхом збереження та підтримки культурної спадщини та традиційних ремесел місцевого населення; збалансоване використання природних лікувальних та рекреаційних ресурсів, збереження здатності природних комплексів до самовідтворення; прокладення нових та облаштування існуючих туристичних, зокрема велосипедних, маршрутів до визначних об'єктів та пам'яток культурної спадщини.

Забезпечення екологічної безпеки шляхом відновлення лісів та оптимізації структури ландшафтів; поліпшення санітарно-гігієнічного та екологічного стану населених пунктів; будівництва та модернізації протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, протилавинних споруд, а також проведення заходів із захисту від підтоплення і затоплення, спрямованих на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів на території.

Забезпечення економічного зростання передбачено шляхом використання інноваційного механізму підтримки малого та середнього підприємництва та реалізації спільних інвестиційних проектів на території українських Карпат.

Виконання Програми сприятиме ефективному і просторово збалансованому розвитку регіону українських Карпат та дасть можливість забезпечити: за першим напрямом створення Карпатського центру відродження вівчарства; створення високотехнологічних підприємств з первинної та глибинної переробки сировини (плодів та ягід); створення підприємств з енергетичної переробки відходів лісового та сільського господарства; впровадження програм навчання молоді з розвитку ініціатив у ринковій економіці та формування підприємницької компетентності у традиційних для гірських територій секторах: сільське, лісове господарство, народні промисли з використанням нових технологій, що не шкодять навколишньому природному середовищу та покращують умови праці; створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та сільськогосподарських виробничих кооперативів у гірських населених пунктах; надання фінансової та інституційної підтримки суб'єктам малого і середнього підприємництва, які провадять діяльність на території гірських населених пунктів, на розвиток традиційних і найбільш перспективних для регіону видів господарської діяльності, у тому числі органічного виробництва, впровадження "зелених технологій"; сприяння запровадженню фінансових стимулів для екологізації малого і середнього підприємництва для суб'єктів, які провадять діяльність на території гірських населених пунктів; створення кластерів та індустріальних парків з орієнтацією на виробництво продукції з місцевих сировинних ресурсів;

Результатом реалізації другого напрямку є створення та підтримка системи моніторингу соціально-економічного розвитку гірських населених пунктів Українських Карпат; розроблення документації з просторового планування гірських населених пунктів; облаштування телерадіовишок на

прикордонних та гірських територіях Закарпатської області передавачами цифрового стандарту (впровадження багатоканального цифрового телевізійного мовлення); розвиток високошвидкісних мереж доступу до Інтернету в гірських населених пунктах; будівництво та реконструкцію автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення, які сприятимуть доступності до центрів економічного зростання (великих туристичних центрів, еколого-освітніх візит-центрів, об'єктів історико-культурної та природної спадщини, всесвітнього, національного та місцевого значення, виробничих об'єктів бюджетоутворювальних підприємств); відновлення внутрішньорегіонального та міжрегіонального транспортного сполучення (реконструкція мостів і штучних споруд, які постраждали внаслідок стихійних лих у 2008—2018 рр.); розбудова та облаштування вздовж автомобільних доріг велосипедних доріжок та об'єктів дорожнього сервісу; проведення робіт з реконструкції міжнародного аеропорту “Ужгород” (реконструкцію злітно-посадкової смуги та світлосигнального обладнання аеродрому, придбання необхідного обладнання та інвентарю, проведення капітального ремонту спецтехніки та навчання персоналу аеропорту, придбання засобів механізації для наземного обслуговування повітряних суден (ПС) коду 4С, придбання обладнання для забезпечення шостої категорії пожежного захисту повітряних суден, виготовлення робочої технічної та проектно-кошторисної документації з оснащення системи); проведення робіт з проектування та будівництва аеродромного комплексу аеропорту “Мукачеве” (будівництво аеродромного комплексу з усією необхідною інфраструктурою, будівництво термінальної інфраструктури та інших об'єктів інфраструктури, які забезпечують неавіаційну діяльність); будівництво дороги до пункту пропуску на україно-румунському кордоні Шебене Верховинського району; облаштування інфраструктури та сервісних зон на прилеглий до пунктів пропуску територій українсько-польського, українсько-румунського, україно-словацького та україно-угорського кордонів; розроблення інтегрованої стратегії

просторового розвитку територій уздовж державного кордону України та Румунії;

За третім напрямом: створення мережі туристично-інформаційних центрів; проведення інформаційно-методологічної роботи для власників садиб з розвитку сільського туризму; реалізацію комплексних проектів із створення нових об'єктів туристичної та рекреаційної інфраструктури на території гірських населених пунктів (облаштування локацій з унікальними оздоровчими та природно-ландшафтними умовами, привабливими самотніми етнічними культурою і традиціями); відновлення вузькоколійної залізниці (від с-ща Брошнів-Осада до с. Осмолода Рожнятівського району); створення бренду українських Карпат (виготовлення інформаційної та презентаційної продукції, організація та проведення промоційних турів для представників засобів масової інформації, громадськості та туристичних компаній); проведення тематичних фестивалів, організацію виставок майстрів народних ремесел тощо для популяризації туристичних локацій найвіддаленіших гірських населених пунктів; проведення робіт з збереження в регіонах самотньої народної культури, звичаїв, традицій, обрядів (створення автентико-просвітницьких центрів, культурно-мистецьких комплексів тощо); проведення робіт із реставрації пам'яток культурної спадщини державного та місцевого значення, розташованих на території гірських населених пунктів; створення та матеріально-технічне забезпечення центрів безпеки необхідним майном, технічними засобами та спорядженням для ефективного проведення пошуково-рятувальних робіт та надання екстренної медичної допомоги спеціалізованими аварійно-рятувальними службами;

За четвертим напрямом: відтворення лісів на площах суцільних зрубів попереднього року; зменшення кількості суцільних рубок головного користування шляхом проведення вибіркових, поступових, комбінованих рубок головного користування; будівництво в Карпатському біосферному заповіднику міжнародного навчально-дослідного центру збереження Букових

пралісів, еколого-освітньої роботи та сталого розвитку; будівництво та модернізацію берегоукріплювальних протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, протилавинних споруд; будівництво та рекультивацію полігонів та сміттєзвалищ; облаштування систем водозабезпечення та каналізування гірських населених пунктів; впровадження систем роздільного збирання, сортування та перероблення побутових відходів.

Очікуваними результатами виконання програми представлені в табл.

3.1.

Таблиця 3.1.

Очікувані результати виконання Державної програми розвитку регіону Українських Карпат на 2020-2022рр.

Результат	Показник
Створення нових робочих місць у традиційних і найбільш перспективних для регіону українських Карпат видах підприємницької діяльності	не менше 1500
Кількість впроваджених програм навчання молоді з питань розвитку ініціатив у ринковій економіці та формування підприємницького середовища	4
Кількість суб'єктів малого і середнього підприємництва, які отримали підтримку на розвиток традиційних і найбільш перспективних для регіону видів господарської діяльності	не менше 600 осіб
Покриття швидкісним Інтернет-зв'язком території гірських населених пунктів	100 %
Частка гірських населених пунктів, що мають документи просторового планування (генеральні схеми)	70%
Загальна протяжність побудованих доріг	765 км
Кількість відновлених мостів і штучних споруд	не менше 57 одиниць
Кількість створених нових об'єктів з популяризації туристично-рекреаційного потенціалу українських Карпат	не менше 4 одиниць
Кількість елементів нематеріальної культурної спадщини, внесених до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України	10 одиниць
Кількість відреставрованих об'єктів пам'яток культурної спадщини державного та місцевого значення, розташованих на території гірських населених пунктів, — 35 одиниць;	35

Збільшення чисельності туристів/зростання туристичних потоків	6%
Зростання надходжень до місцевих бюджетів, зокрема за рахунок надходжень від сплати туристичного збору	10%
Кількість спеціалізованих аварійно-рятувальних служб, які забезпечені технічними засобами та спорядженням для ефективного проведення пошуково-рятувальних робіт	34 одиниці
Рівень облаштування популярних туристичних маршрутів інформаційними засобами з безпекових питань	100%
Відтворення лісових ділянок на площах суцільних зрубів попереднього року — 100 %;	100%
Реалізація комплексних проектів впровадження систем роздільного збирання, сортування та рекультивації полігонів та сміттєзвалищ	не менше 5 проектів

Джерело: розроблено автором за [26]

Фінансове забезпечення програми здійснюється за рахунок коштів, що передбачаються у державному бюджеті на відповідний рік, коштів місцевих бюджетів, а також за рахунок міжнародної фінансової і технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством.

Реалізація заходів програми за рахунок коштів державного бюджету здійснюється за принципом відкритої конкуренції за державні фінансові ресурси на конкурсних засадах з урахуванням економічної та соціальної доцільності фінансування. Обсяг видатків на виконання програми визначається щороку під час складання проектів державного та місцевих бюджетів на відповідний рік з урахуванням їх реальних можливостей.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі запропоновано вирішення наукової проблеми, яка полягає у поглибленні теоретичних засад державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні. Результати досліджень тенденцій та закономірностей державного регіонального розвитку дозволили відповідно до поставленої мети та завдань зробити наступні висновки та узагальнення.

1. У процесі дослідження теоретико-методичних засад державного регулювання регіонального розвитку досліджено погляди науковців допроблеми підприємництва як складного соціально-економічного явища. Проаналізована еволюція становлення теорії підприємництва. Встановлено, що процес розвитку теорії підприємництва проходив на основі осмислення відповідної практики в чотири етапи.

2. Доведено, що підприємництво виступає засобом відродження регіонів, які виступають важливим елементом розвитку держави в цілому, одним із ключових його завдань вбачається забезпечення сприятливих умов для ефективного функціонування суб'єктів підприємництва. Узагальнений формат державного регулювання безпосередньо ґрунтується на впливі державних інституцій на діяльність суб'єктів підприємництва, з метою забезпечення належних економічних, організаційних та правових засад їх функціонування й розвитку.

3. Встановлено, що державне регулювання та підприємницьку діяльність на регіонах слід розглядати в органічному взаємозв'язку. Це пов'язано із тим, що реалізація підприємницького потенціалу регіону можлива лише за наявності відповідного інституційного середовища, ефективного державного регулювання, а в умовах виникнення кризових ситуацій – вагомої державної підтримки. Даний контекст підкреслює

узгоджену співпрацю підприємницької сфери та органів державного регулювання. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення розвитку підприємництва в Україні та еволюція наукових поглядів до дослідження державного регулювання регіонального розвитку

4. Досліджено, що нині ведеться діяльність з активізації державної політики регулювання підприємницького сектора, позитивним наслідком чого стало удосконалення дозвільних процедур і реєстрації речових прав на майно, спрощення процедур відкриття та закриття бізнесу, одержання адміністративних послуг, звуження прямого адміністративного державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та реформування сфери надання адміністративних послуг, пом'якшення податкового тиску, розвиток інфраструктури для надання суб'єктам підприємництва фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, консультативної, маркетингової, кадрової та освітньої підтримки.

5. Визначено, що стимулюванню розвитку підприємництва в приділяється достатньо уваги в багатьох країнах світу. Узагальнено особливості державної підтримки розвитку підприємництва в регіонах різних країн світу. Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання розвитку підприємництва регіонів показав, що в умовах децентралізації цьому сприяє реалізація таких заходів: перерозподіл функцій управління та відповідальності на користь органів місцевого самоврядування; надання місцевим органам влади та управління права щодо формування коштів бюджетів через регулювання ставок податків місцевого рівня, а також права щодо розподілу таких коштів; підвищення рівня диверсифікації бази оподаткування регіонів, зокрема за рахунок розширення доходної бази місцевих бюджетів. В умовах імплементації положень Угоди про асоціацію України з ЄС стимулювання розвитку підприємництва в регіонах за допомогою відповідних інструментів має враховувати переваги та недоліки децентралізації з позицій особливостей вітчизняного інституційного середовища.

6. Проаналізовано державну підтримку розвитку підприємництва в регіоні Українські Карпати. Визначено, що основні засади державної політики щодо розвитку гірських територій визначені у Законі України "Про статус гірських населених пунктів в Україні", який закріплює державні гарантії соціально- економічного розвитку населених пунктів, яким надано статус гірських, та передбачає виділення бюджетних коштів на заходи, спрямовані на їх розвиток. Проте, фінансування таких заходів за окремою бюджетною програмою досі не здійснювалось. Виділення коштів з державного бюджету регіонам з гірськими населеними пунктами відбувалося на загальних засадах шляхом фінансування окремих бюджетних програм та через надання субвенцій на виконання інвестиційних проектів соціально- економічного розвитку. Визначено інституційні фактори, які мають вплив на розвиток підприємництва в регіоні Українські Карпати.

7. Доведено, що складність природних умов, низький рівень транспортної доступності, недиверсифіковане виробництво, низький рівень підприємницької ініціативи та поширення практики реєстрації суб'єктів господарювання не за місцем провадження господарської діяльності негативно впливають на розвиток підприємництва в регіоні. Відсутність послідовної державної політики, спрямованої на комплексний розвиток регіону українських Карпат, призвела до збільшення диспропорцій за основними соціально-економічними показниками. Статистичні дані показують, що доходи від підприємницької діяльності є тільки третім за важливістю джерелом отримання доходів. Доцільно переглянути підходи щодо підтримки розвитку підприємництва в регіоні українських Карпат, виходячи з одного боку з необхідності збереження їх унікального природного комплексу, а з іншого надавши змогу громадам, розвиваючи підприємство, бути головними суб'єктами збереження цього комплексу.

8. Аналіз ситуації з реалізацією нових підходів до регіонального розвитку, у тому числі в регіоні українських Карпат показує, що гірські області у своїх власних стратегіях не виділяють розвиток гірських територій

своїм пріоритетом. Аналіз проектів, які були реалізовані в регіоні українських Карпат за 2015-2017р.р. показує їх невідповідність завданням регіональних стратегій Закарпатської області, Івано-Франківської області, Львівської та Чернівецької областей. Області регіону українських Карпат досі не використовують наявні державні механізми стимулювання регіонального розвитку для розвитку своїх гірських територій: від надання пільг з оподаткування податком на прибуток новоствореним юридичним особам, які відповідають встановленим ознакам до державного страхування ризиків для підприємств, що працюють у певних проблемних територіях.

9. Визначено напрями удосконалення державного регулювання розвитку регіону Українські Карпати. Проаналізовано Державну програму розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 рр., яка визначає основні напрями стимулювання економічної активності, зокрема шляхом розвитку підприємництва, інфраструктури та наближення рівня надання публічних послуг до європейських стандартів, підвищення рівня безпеки та зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище. Перевагами реалізації програми є: забезпечення комплексного підходу до вирішення проблемних питань розвитку регіону українських Карпат; дотримання під час планування всіма заінтересованими сторонами (державними органами, органами місцевого самоврядування, приватним сектором та громадянським суспільством) визначених програмою пріоритетів; створення умов для розвитку територіальних громад Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей. Досягнення мети програми забезпечуватиметься шляхом виконання програмних заходів за напрямками: формування конкурентної економіки за рахунок розвитку підприємництва; розбудова просторово збалансованої інфраструктури; розвиток туристичного потенціалу; забезпечення екологічної безпеки. Визначено очікуваними результатами виконання програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко О. Природничі основи екологічного моніторингу Карпатського регіону / О. Адаменко, Я. Адаменко, В. Булмасов та ін. – К.: Манускрипт, 2016. – 208 с.
2. Авакян Г.Е. Люди и горы: история, теория, практика / Г.Е. Авакян. – М.: Мысль, 2013. – 230 с.
3. Антонішен Я. Адаптація зарубіжного досвіду бюджетного фінансування в українські реалії [Електронний ресурс] / Я. Антонішен. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2562>
4. Асаул А. Н., Войнаренко М. П., Ерофеев П. Ю. Организация предпринимательской деятельности / под ред. А. Н. Асаула. Санкт-Петербург : Гуманистика, 2014. 448 с.
5. Амосов О. Ю. Фермерство як форма підприємництва в аграрній сфері. Агросвіт. 2018. № 8. С. 4–6.
6. Асоціація агенцій регіонального розвитку України [Електронний ресурс] // Офіційна Інтернет-сторінка Асоціації агенцій регіонального розвитку України. – Режим доступу: <http://www.narda.org.ua>.
7. Боднар О.І. Підготовка та видання матеріалів щодо Карпатського огляду про стан довкілля / О.І. Боднар. – К., 2018. – 370 с.
8. Бугай С. Проблеми та шляхи вдосконалення державної політики розвитку гірських територій / С. Бугай, В. Мельничук // Світ фінансів. – 2019.- № 1(18). – С. 158-163.
9. Буркинський Б.В. Економічне оновлення регіону: аналіз ситуацій та рішення: [монографія] / Б.В. Буркинський [та ін.] ; кер. авт. кол. та заг. ред.: Б.В. Буркинський, С.К. Харічков ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. – О. : ІПРЕЕД НАН України, 2018. – 493 с.

10. Варналій З.С. Конкуренція і підприємництво: монографія. Київ: Знання України, 2017. 463 с.
11. Гірські території Закарпаття: соціально-економічні трансформації : монографія / В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, С.В. Сембер, М.М. Пітюлич та ін.; за заг. ред. член-кор. НАН України В.П. Мікловди. – Ужгород: ПП Бреза, 2017. – 262 с.
12. Гоблик В. Інвестиційна діяльність у Закарпатській області [Електронний ресурс] / В. Гоблик, В. Приходько // Закарпаття. – 2019. – № 2. Режим доступу: <http://carpaty.net/?p=7815&lang=uk>
13. Голубець М.А. Сталий розвиток Українських Карпат: структурно-функціональний контекст / М.А. Голубець // Матер. міжнар. наук.-практ. конференції «Сталий розвиток Карпат та інших гірських регіонів Європи», 8-10 вересня 2019. – Ужгород, 2019. – С. 35-37.
14. Горбаль Г.М. Особливості регулювання зайнятості населення сільських та гірських територій Прикарпаття / Г.М. Горбаль // Ринок праці сільської місцевості: стан та перспективи розвитку: матеріали круглого столу (4 грудня 2019 р., м. Київ) / упор. І.Ф.Гнибіденко, Л.Г.Новаш. – К.: ІПК ДСЗУ, 2019. – С. 96-102.
15. Господарський кодекс України : прийнятий 16.01.2003 р. № 436. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
16. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/article/1672/postanova-kabinetu-ministriv-ukrajini-vid-06.08.2014--385>
17. Заревчацька Т. В. Підприємство як суб'єкт малого підприємництва та малого бізнесу. URL: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=345>
18. Іванюта В. Ф. Роль підприємництва в розвитку сільських територій в контексті євроінтеграції. Економічний вісник. 2018. №1. С. 61– 67.

19. Карпатський єврорегіон проти невдалого законопроекту «Про розвиток гірських територій в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-reporter.com/novosti/60775>
20. Комплексна характеристика соціально-економічного розвитку Закарпатської області : науково-аналітична записка в ЗОДА / В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, С.В. Сембер, М.М. Пітюлич та ін. – Ужгород : ЗРЦСЕІГД НАН України, 2018. – 55 с.
21. Коробка С. В. Державна політика підтримки малого підприємництва. Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: зб. тез доп. II Всеукр. наук.-практ. інтернет- конференції, 17 жов. 2018 р. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. С. 146–149.
22. Кравців В.С. Гірська політика: міжнародні акти та світовий досвід / В.С. Кравців, Ю.І. Стадницький. – Львів: ІРД НАН України, 2016. – 50 с.
23. Креденцер О. В. Аналіз основних психологічних ознак підприємницької діяльності сфери торгівельного бізнесу. Актуальні проблеми психології 2017. Т. 1, вип. 25–26. С. 320–329.
24. Купчак Б. Ф. Підприємництво: суть та умови здійснення. Науковий вісник НЛТУ України. 2018. Вип. 21.2. С. 243–249.
25. Оцінка сучасного стану та перспективи розвитку гірських територій Закарпатської області : науково-аналітична записка та концепція розвитку / В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, С.В. Сембер, М.М. Пітюлич та ін. – Ужгород: ФОП Бреза А.Е., 2017. – 50 с.
26. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua>
27. Офіційний сайт державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
28. Офіційний сайт Державного фонду регіонального розвитку України. Режим доступу: <http://dfrr.minregion.gov.ua/>

- 29.Офіційний сайт Асоціації органів місцевого самоврядування «Євро регіон Карпати – Україна». Режим доступу: <https://ekarpaty.com/pro-nas>
- 30.Папп В.В. Структурні процеси в економіці регіональних суспільних систем: теорія, методологія, практика: монографія / В.В. Папп. – Львів: НАН України, Ін-т регіон. досл., 2019. – 340 с.
- 31.Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991. № 698-ХІІ. Відомості Верховної Ради УРСР від 02.04.1991. № 14. Ст. 168.
- 32.Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : національна доповідь / Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. Київ, 2018. 240 с.
- 33.Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2018. № 3.
- 34.Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 7, ст.35
- 35.Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : закон України від 05.03.2005 р. № 2452-IV (з останніми змінами від 04.07.2013 р. № 406-VII). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030755.htm
- 36.Про підтримку малого підприємництва: Закон України від 19.10.2000 р. № 2063-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
- 37.Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р. URL: [http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170504.html\(дата](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170504.html(дата)
- 38.Про статус гірських населених пунктів в Україні: Закон України від 15.02.1995 № 56/95-ВР

- 39.Про Генеральну схему планування території України [Електронний ресурс]: Закон України № 3059-III від 07.02.2002 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3059-14>
- 40.Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс]: Закон України № 1602-III від 23.03.2000 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>
- 41.Про засади державної регіональної політики [Електронний ресурс]: Закон України № 0908 від 05.02.2015 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 42.Про затвердження плану заходів щодо стимулювання міжрегіональної співпраці, кооперації та інтеграції [Електронний ресурс]: розпорядження Кабінету Міністрів України № 896-р від 21.09.2011 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 43.Про затвердження Положення про Раду розвитку регіонів [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України № 1759 від 20.12.2006 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1759-2006-п>
- 44.Про Концепцію державної регіональної політики [Електронний ресурс]: указ Президента України № 341/2001 від 25.05.2001 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>
- 45.Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів [Електронний ресурс]: постанова Верховної Ради України № 1359-XIV від 24.12.1999 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1359-xiv>
- 46.Регіональна політика та механізми її реалізації / за ред. акад. НАНУ М.І. Долішного. – К. : Наук. думка, 2018. – 503 с.
- 47.Словарь понятий и терминов регионального управления [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vasilieva.narod.ru/ru/term_ru/termru_ogl.htm

48. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2018. – 776 с.
49. Сочка К.А. Розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери /К.А. Сочка. – Ужгород, 2017. – 30 с.
50. Хизрич Р., Питерс М. Предпринимательство или как завести собственное дело и добиться успеха. Москва : Прогресс, 1992. 160 с.

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

РЕФЕРАТ
ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ»

Студента 2 курсу, 4мз групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Домбаляна
Михайла
Артемовича

(підпис студента)

Науковий керівник
д.е.н.
доцент

Новікова
Наталя
Леонідівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
д.е.н.,
доцент

Ладонько
Людмила
Степанівна

(підпис гаранта)

Київ 2020

Випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (налічує 50 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі основний – 45 сторінок, містить 7 таблиць, 3 рисунків.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад державного регулювання регіонального розвитку та розроблення рекомендацій щодо напрямів удосконалення державної підтримки підприємництва в регіоні.

Відповідно до мети було визначено коло завдань:

- охарактеризувати теоретико-методичні аспекти державного регулювання регіонального розвитку;
- дослідити еволюцію наукових поглядів до дослідження державного регулювання регіонального розвитку;
- проаналізувати сучасні тенденції державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні;
- дослідити світові практики державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні;
- проаналізувати державну підтримку розвитку підприємництва в регіоні Українські Карпати;
- визначити напрями удосконалення державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні Українські Карпати.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні Українських Карпат.

Для досягнення мети випускної кваліфікаційної роботи та вирішення поставлених завдань використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: метод системного підходу та історико-логічний метод – при дослідженні теоретичних аспектів державного регулювання регіонального розвитку; методи ретроспективного, порівняльного аналізу – при розгляді успішних практик державного регулювання регіонального розвитку; методи аналізу та синтезу, групування, узагальнення, перехід від абстрактного до конкретного – при розробці рекомендацій щодо визначення напрямів удосконалення державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні.; економіко-статистичні – при аналізі державних програм розвитку підприємництва в регіоні.

У першому розділі розкриваються теоретичні засади державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні.

У другому розділі аналізуються сучасні тенденції державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні Українських Карпат.

У третьому розділі визначено напрями удосконалення державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні Українських Карпат.

Ключові слова: розвиток, підприємництво, державне регулювання, регіон.

Анотація

Випускна кваліфікаційна робота присвячена поглибленню теоретичних засад державного регулювання регіонального розвитку та розробленню рекомендацій щодо напрямів удосконалення державної підтримки підприємництва в регіоні.

У першому розділі розкриваються теоретичні засади державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні.

У другому розділі аналізуються сучасні тенденції державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні Українських Карпат.

У третьому розділі визначено напрями удосконалення державного регулювання розвитку підприємництва в регіоні Українських Карпат.

Ключові слова: розвиток, підприємництво, державне регулювання, регіон.

Abstract

The final qualifying work is devoted to deepening of theoretical bases of the state regulation of regional development and to development of recommendations concerning directions of improvement of the state support of business in the region.

The first section reveals the theoretical foundations of state regulation of business development in the region.

The second section analyzes the current trends in state regulation of business development in the region of the Ukrainian Carpathians.

The third section identifies areas for improvement of state regulation of business development in the region of the Ukrainian Carpathians.

Key words: development, entrepreneurship, state regulation, region.

Завідувачу кафедри публічного управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Домбалян Михайло Артемович, повідомляю, що за результатами здійснення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Державне регулювання розвитку підприємництва в регіоні» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія роботи ідентична з друкованою.

«01» грудня 2020 року

_____ (підпис)

Згода

Я, Домбалян Михайло Артемович, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: “Державне регулювання розвитку підприємництва в регіоні” несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Київського національного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«01 » грудня 2020 року

(_____)

ГЛАВНАЯ / КАБИНЕТ /

- Полный отчет
- Краткий отчет
- История отчетов
- РАСПЕЧАТАТЬ
- ВЫГРУЗИТЬ
- СОЗДАТЬ ССЫЛКУ

Свойства документа   Имя исходного файла   Впускна работа.pdf